

Розділ 6

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

О.В. Горняк
д.е.н, проф.

БІХЕВІОРИСТСЬКА ТЕОРІЯ ФІРМИ В КОНТЕКСТІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ НООЕКОНОМІКИ

Сучасна економічна реальність відзначається радикальними змінами на всіх рівнях і в усіх сферах. Це пояснюється тим, як пише про це А. Гальчинський, що «... постіндустріалізм у своїх сутнісних визначеннях формується ... за логікою метасистемних трансформацій, за законами взаємодії детермінованих і водночас не детермінованих, раціональних і ірраціональних начал» [1, с. 9]. Трансформаційні процеси охопили весь світ, їх висока динаміка потребує адекватної реакції від суб'єктів господарювання. Ці об'єктивні процеси відображають процеси становлення постіндустріального суспільства, яке, як вважав О. Тоффлер, « ...являє собою не пряме продовження індустріального суспільства, а радикальну зміну напрямку руху, відторгнення минулого. Відбувається повна трансформація такою ж мірою революційного характеру, як утвердження індустріальної цивілізації 300 років тому» [2, с. 556]. У зв'язку з цим економічна теорія має осмислити ці процеси у контексті нових реалій, де в центрі досліджень ноостичні процеси, людиноцентризм, сфера свідомого. Тому варто погодитися з А. Галчинським, який вибудовує таку методологічну конструкцію: – ноосфера – нооцивілізація – нооекономіка [1, с. 11].

В контексті даної методології розвиток теорії фірми набуває важливого значення, оскільки фірма є осередком людської виробничої діяльності, колективом людей. Вона виконує важливі функції, пов'язані з підвищенням якості професійної діяльності,

поглибленням свідомого начала в економічному розвитку, мотивацією творчої праці. За таких умов особливу роль у теоретичному обґрунтуванні діяльності реальних фірм відіграє біхевіористська (поведінкова) теорія фірми.

На протязі досить довгого періоду свого існування фірма сприймалася тільки як ієрархічна, бюрократична структура, що функціонує на засадах організаційно-адміністративних принципів, розроблених Г. Файолем. Зважаючи на те, що реальні фірми є складними організаціями, що об'єднують людей з різними інтересами та цілями, виникла потреба в новому теоретичному обґрунтуванні їх діяльності. Його було здійснено в рамках біхевіористської теорії, яка в центр уваги ставить людську поведінку.

Біхевіористи вважають, що фірма є коаліцією індивідів або груп, кожна з яких переслідує свої цілі [3; 4], тобто системоутворюючими характеристиками фірми в даній концепції є коаліція індивідів чи груп та індивідуальна поведінка її членів. Неспівпадання цілей, орієнтація на індивідуальні цілі породжують конфлікти всередині фірми і загрожують її цілісності. Г. Саймон [5, с. 55] вважав, що ці проблеми породжуються, перш за все, тим, що здатність людей сприймати, зберігати і переробляти інформацію, є обмеженою, тому люди обирають той варіант дій, який забезпечує їм задовільний результат, не намагаючись шукати альтернативи, які б максимізували його. Принцип обмеженої раціональності складає методологічну основу біхевіористської теорії. Обмежена раціональність формує якісно нову поведінку фірми і сприяє прискоренню прийняття рішень. Крім того, біхевіористська концепція пояснює, яким чином рішення менеджерів і працівників, що мають різні цілі, формують цілісну систему, яка досягає поставлених цілей [6, с. 46].

Моделі задоволеності результатом надають більш широкі можливості у досягненні рівноваги і пропонують метод її досягнення [5, с. 56]. Таким чином, біхевіористська концепція, пояснюючи, індивідуальну поведінку, розкриває особливості формування колективної поведінки і надає можливість проаналізувати засади нооекономіки на мікрорівні. Фірма, сприяючи досягненню індивідуальних та колективних цілей її працівників, мотивує і стимулює творчий підхід, саморозвиток, самоосвіту, що примножує її нематеріальні активи і підвищує її конкурентні переваги.

Список використаної літератури

1. Гальчинський А. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань. К. : Либідь. 2003. 472 с.
2. Тоффлер Э. Третья волна. М., 2004.
3. Cyert R. M., March J.C. A behavioral theory of the firm. N-Y. : Prentice Hall. 1963.
4. Simon H.A., March J.C. Organization. Paris : Dunod. 1964.
5. Саймон Г.А. Теория принятия решений в экономической теории и науке о поведении. В. Кн. Вехи экономической мысли. Т. 2. Теория фирмы. СПб. : Экономическая школа. С. 54–72.
6. Горняк О.В. Фірма в економічній теорії та практиці господарювання. Одеса : Астропринт. 2004. 228 с.